

بازنگری

آیین نامه نحوه تنظیم و تحریر و نگهداری دفاتر

محمد بیگ پور

از سه دهه قبل کشورهای پیشرفته شاهد تحولات و تغییرات اساسی در فرایندهای بازرگانی، اقتصاد، حسابداری، حساسی و کاربرد رایانه در امور مالی و محاسباتی بوده و با بهره‌گیری از روشهای نوین حسابداری و استفاده از ابزارهای جدید، خود را با این تحولات هماهنگ کرده‌اند. روشهای قدیمی تجارت یکی از موانع عمده ورود کالا به بازارهای جهانی است. برای رفع این مشکل، استفاده از شیوه‌های جدید بازرگانی یکی از بحثهای مهمی است که مسئولان دستگاههای دولتی و بنگاههای تجاری باید به آن توجه داشته باشند.

جریانات اداری و حسابداری، با کاربرد تکنولوژی الکترونیکی حتی بدون اطلاع صاحبان بنگاههای اقتصادی ممکن می‌شود. در چنین شرایطی کشور ما با استفاده از مقررات دست و پاگیر قانون کهنه و قدیمی تجارت و آیین نامه تحریر دفاتر مبتنی بر آن هنوز هم سعی در ثبت عملیات حسابداری و نگهداری حسابهای بازرگانی در دفاتر پلمپ و قیطان‌کشی شده دارد، حال آنکه این امر با اوضاع و احوال اقتصادی و تجارت جهانی ناهماهنگ است. لذا بازنگری در آیین نامه تحریر دفاتر و هماهنگ کردن آن با شرایط اقتصادی و بازرگانی روز و اصول استانداردهای پذیرفته شده حسابداری و حساسی، یک ضرورت به شمار می‌رود، در حال حاضر که بازنگری آیین نامه مذکور در دستور کار شورای عالی مالیاتی قرار گرفته است، توجه به نکات زیر

- تبادل الکترونیکی اطلاعات موجب سرعت در فراهم آوردن کالا، نقل و انتقال کالا، بازاریابی جلب مشتری، برگشت سرمایه و سود نهایی و صادرات و واردات می‌گردد.
- ایجاد هماهنگی و تطبیق شرایط بازرگانی با سایر کشورها از طریق تبادل الکترونیکی اطلاعات امکانپذیر می‌شود.
- استفاده از تبادل اطلاعات الکترونیکی اشتباهات انسانی را به حداقل می‌رساند و شرایط لازم جهت کارایی بیشتر را ایجاد می‌کند و در وقت هم صرفه‌جویی می‌شود.
- تبادل الکترونیکی اطلاعات شرایط ورود به صحنه تجارت بین‌المللی (کوچک و بزرگ) را فراهم می‌سازد.
- بر طرف کردن نیاز مشتریان و تحویل بموقع کالا با استفاده از تبادل الکترونیکی اطلاعات میسر می‌شود.
- هماهنگ کردن جریان سفارش خرید کالا، حمل، توزیع، پرداخت وجه و

انجام امور بازرگانی داخلی و خارجی با استفاده از دفترهای کاغذی، فاکتورها و صورتحساب خرید و فروش، قبضه‌های انبار، قراردادهای حمل و نقل و تحویل و توزیع کالا به روش قدیمی که رقم عمده‌ای از هزینه‌های شرکت تجاری را تشکیل می‌دهد قاعدتاً "منسوخ شده تلقی می‌گردد. بهره‌گیری از ابزارهای جدید برای مبادله الکترونیکی اطلاعات بازرگانی (EDI) امری حیاتی است. انجام معاملات بازرگانی در قالب تجارت الکترونیکی و بدون استفاده از کاغذ مزیت‌های زیر را به همراه دارد:

- تبادل الکترونیکی اطلاعات بازرگانی موجب کاهش هزینه‌های اداری و مالی به میزان ۲۵ درصد (۱۰ درصد صرفه‌جویی در مصرف کاغذ) می‌شود و امکان استفاده از اطلاعات مستقیم بین رایانه‌ها را فراهم می‌سازد.

می‌تواند در این خصوص راهگشا باشد.

اصلاح قوانین و مقررات تجاری، مالیاتی و سایر قوانین و آیین‌نامه‌های مرتبط

آیین‌نامه تحریر دفاتر باید مبتنی بر اصول و استانداردها و روشهای پذیرفته‌شده حسابداری و حسابرسی و اساس آن متکی بر استانداردهای حسابداری تهیه شده به‌وسیله سازمان حسابرسی باشد. در غیر این صورت، شرکتها و اشخاص حقوقی و اشخاص حقیقی مکلف به داشتن دفاتر از یک طرف ملزم به رعایت استانداردهای مذکور هستند و از طرف دیگر مکلفند قوانین و مقررات تجاری، مالیاتی و آیین‌نامه نحوه تنظیم و تحریر و نگهداری دفاتر را رعایت کنند. در موارد متعددی رهنمودهای حسابداری با قوانین و مقررات و آیین‌نامه در تضاد است و در نتیجه مؤدیان مالیاتی دچار سردرگمی می‌شوند، زیرا در صورتی که اصول و استانداردهای حسابداری را در ثبت عملیات خود در نظر بگیرند، به‌علت مغایرت با مقررات مالیاتی و آیین‌نامه‌ها، مورد قبول مأموران تشخیص مالیات قرار نمی‌گیرد و در صورت پیروی از قوانین و مقررات مالیاتی و آیین‌نامه، گزارش عملیاتی آنها مشروط خواهد شد. بنابراین لازم است قوانین و مقررات تجاری، مالیاتی و آیین‌نامه و سایر قوانین مرتبط، هماهنگ با شیوه‌های پذیرفته شده حسابداری و حسابرسی و باتوجه به اوضاع و احوال اقتصادی دنیا، اصلاح گردد.

کاربرد رایانه در امور مالی و محاسباتی

مهمترین اصلاحاتی که در بازنگری آیین‌نامه باید مدنظر قرار گیرد، چگونگی استفاده از تحولات تکنولوژی اطلاعات و سیستمهای الکترونیکی در فرایند مالی و حسابداری و نحوه ثبت و ضبط اطلاعات مالی و حسابداری بنگاههای اقتصادی است، زیرا با توجه به تحولات عظیمی که در امر مکانیزه شدن نگهداری حسابها و اطلاعات مالی و حسابداری در کشورهای پیشرفته و در حال توسعه ایجاد شده و

روزبه‌روز نیز گسترش می‌یابد، شیوه‌های قدیمی تحریر و نگهداری دفاتر در حال حاضر کاربرد نداشته و منسوخ است و در این رابطه تجارت الکترونیکی و نحوه استفاده از این تکنولوژی نیز بزودی در کشور ما رایج خواهد شد. لذا بازنگری و تهیه آیین‌نامه باید با نگرش وضعیت جدید صورت گیرد و شیوه‌های قدیمی از جمله دفاتر ثبت و پلمپ شده کنار گذاشته شود.

جایگزینی اظهارنامه‌های مالیاتی - صورتهای مالی و مدارک حسابداری الکترونیکی به جای دفاتر

با عنایت به مطالب مطرح شده لازم است عبارت دفاتر قانونی به اطلاعات و مدارک کافی و قابل قبول حسابداری تغییر داده شود و موسسات تجاری و اقتصادی به‌جای استفاده از دفاتر قانونی به شیوه‌های قدیم مکلف به ارائه اظهارنامه مالیاتی، صورتهای مالی، صورتهای مالی تلفیقی، صورت گردش وجوه نقد، صورت گردش مواد اولیه مصرفی و قیمت تمام شده کالای تولیدی به‌صورت اطلاعات الکترونیکی یا استفاده از رایانه باشند و مأموران تشخیص مالیات هم لازم است برای رسیدگی به اطلاعات و مدارک فوق دانش و مهارتهای مربوط به حسابرسی کامپیوتری را فراگیرند.

استفاده از سیستمهای اطلاعات مالیاتی

هماهنگ با این اقدامات ایجاد یک سیستم جامع اطلاعات مالیاتی در سطح کشور از اهمیت زیاد برخوردار است. استفاده از سیستم کد (شماره اقتصادی) همراه با ضمانت اجرای قوی قانونی برای کلیه مؤدیان مالیاتی و برنامه‌ریزی از طریق سیستم منسجم بانکی و پیگیری ارقام عمده معاملات اشخاص در صورتحسابهای بانکی و یا گردش بالای حساب اشخاص و استفاده اجباری مؤدیان از فرمهای استاندارد با شماره سریال مشخص و ارسال اطلاعات مالی فصلی از طرف مؤدیان و اجباری کردن استفاده از صندوقهای ماشین تحت کنترل در

فروشگاهها و ایجاد شبکه‌های ارتباطی رایانه‌ای برای کنترل اطلاعات مالیاتی می‌تواند بسیار مفید باشد.

استفاده از نرم افزارهای استاندارد

سیستمهای نرم افزاری ثبت و نگهداری اطلاعات مالی و حسابداری با توجه به اصول و استانداردهای پذیرفته شده (رهنمودهای حسابداری) و وسیله متخصصین فنی و به‌صورت استاندارد طراحی شود تا ضمن اجرای مقررات، رهنمودهای حسابداری نیز رعایت گردد. سیستم مذکور باید برحسب نوع فعالیت مؤدیان (تولیدی، بازرگانی، خدماتی، پیمانکاری) تهیه شود و پس از تأیید جهت استفاده در اختیار متقاضیان قرار گیرد. پیشنهاد شده است سیستمهای مذکور باید قابلیت انتقال بدون واسطه از تراز آزمایشی به صورتهای مالی را داشته باشند، به‌طریقی که مأموران تشخیص مالیات و سایر اشخاص ذینفع بتوانند با مراجعه مستقیم به صورتهای مالی یا سرفصل مربوط به تراز آزمایشی اطلاعات لازم و کافی را به‌دست آورند. ضمناً سیستم مذکور دارای تفاوتهای رمز باشد و به‌گونه‌ای طراحی گردد که پس از ثبت هر فعالیت مالی بروز کردن ثبت قطعی شود، به طوری که دیگر نتوان آنها را تغییر داد و در صورت لزوم، مورد از طریق صدور اسناد اصلاحی امکانپذیر گردد.

نتیجه گیری

با توجه به اینکه تعدادی از مؤدیان مالیاتی به علت ابهام در مواد قانون مالیاتی و قابل اجرا نبودن مقررات قانون تجارت و آیین‌نامه تحریر دفاتر در عمل و بالا بودن نرخهای مالیاتی و نبود ضمانت اجرای قانونی غالباً از پرداخت مالیات واقعی خود شانه خالی کرده و دارای دفاتر متعدد غیرقانونی می‌باشند به‌طوری که اغلب آنها دو نوع دفتر داشتن را مترادف حسابداری دوطرفه می‌دانند. بنابراین آیین‌نامه تحریر دفاتر باید به‌گونه‌ای تهیه شود که اولاً با اصول و استانداردهای روز دنیا مطابقت داشته باشد، ثانیاً موجب استقرار بی‌نظمی و گریز از ضابطه‌مندی نشود.

